

Ed.

612. Frumvarp til laga

[289. mál]

um Sinfóníuhljómsveit Íslands.

(Lagt fyrir Alþingi á 100. löggjafarþingi 1978—79.)

1. gr.

Hljómsveitin heitir Sinfóníuhljómsveit Íslands. Heimili hennar og varnarþing er í Reykjavík.

Sinfóníuhljómsveit Íslands er sjálfstæð stofnun með sérstakan fjárhag og lýtur sérstakri stjórn. Málefni hennar heyrir undir menntamálaráðuneytið.

2. gr.

Starf Sinfóníuhljómsveitarinnar miði að því að auðga tónmenningu Íslendinga með því að efla áhuga og þekkingu á æðri tónlist, íslenskri og erlendri, og að auðvelda mönnum að njóta hennar, m. a. með hljómlistarflutningi víðsvegar um landið.

Tengja ber starf hljómsveitarinnar tónlistarkennslu í landinu svo sem kostur er.

3. gr.

Að rekstri Sinfóníuhljómsveitar Íslands standa eftirtaldir aðilar og greiða þeir stofn- og rekstrarkostnað hennar í eftirgreindum hlutföllum:

- a) Ríkissjóður 50%
- b) Ríkisútvarp 25%
- c) Borgarsjóður Reykjavíkur, bæjarsjóður Kópavogs, Hafnarfjarðar, Garðabæjar og Seltjarnarness 25%. Reykjavíkurborg er greiðsluaðili framlags þessara sveitarfélaga til hljómsveitarinnar en framlag skiptist í hlutfalli við íbúatölu þeirra.

Með samþykki rekstraraðila getur menntamálaráðuneytið heimilað fleiri sveitarfélögum aðild að rekstri hljómsveitarinnar.

Efna má til samvinnu Sinfóníuhljómsveitar Íslands við Þjóðleikhúsið og aðra aðila um uppfærslur á viðskiptagrundvelli og skulu framlög hljómsveitarinnar í þessu skyni greiddast af rekstrarfé hennar eftir ákvæðum sem setja má í reglugerð, sbr. 12. grein.

4. gr.

Stjórn Sinfóníuhljómsveitarinnar skal skipuð fimm mönnum, einum tilnefndum af þeim sveitarfélögum, sem aðild eiga skv. 3. gr., einum tilnefndum af starfsmannafélagi hljómsveitarinnar, einum tilnefndum af fjármálaráðuneytinu og einum tilnefndum af Ríkisútvarpinu. Menntamálaráðuneytið skipar formann án tilnefningar og skal hann hafa staðgóða tónlistarmenntun. Menntamálaráðuneytið skipar stjórnina til fjögurra ára og ákveður henni þóknun sem greiðist af rekstrarfé hljómsveitarinnar.

5. gr.

Stjórn Sinfóníuhljómsveitarinnar ræður sér framkvæmdastjóra og ber hann ábyrgð á störfum sínum gagnvart henni. Hann skal ráðinn til 4 ára í senn en endurráðning er heimil. Stjórn hljómsveitarinnar ákveður verksvið framkvæmdastjóra.

6. gr.

Stjórn Sinfóníuhljómsveitarinnar ræður fastan hljómsveitarstjóra og aðalhljómsveitarstjóra og skipar verkum með þeim.

Stjórnin ræður hljóðfæraleikara, að fengnum tillögum framkvæmdastjóra, í minnst 65 stöðugildi. Aðra hljóðfæraleikara ræður stjórnin eftir því sem viðfangsefni krefjast, að fengnum tillögum framkvæmdastjóra og innan þeirra marka sem fjárframlög heimila, enda hafi viðfangsefnið verið samþykkt í fjárhagsáætlun.

Um launakjör og vinnutíma starfsmanna hljómsveitarinnar fer eftir kjarasamningum þeirra og fjármálaráðherra.

Heimilt er að ráða tónskáld til starfa í þágu hljómsveitarinnar í takmarkaðan tíma eða þanta verk til flutnings hjá tónskáldum.

7. gr.

Við verkefnaval Sinfóníuhljómsveitar Íslands skal stjórn hennar njóta aðstoðar verkefnavalsnefndar. Skal hún skipuð 7 mönnum, einum tilnefndum af Tónskáldafélagi Íslands, einum tilnefndum af Ríkisútvarpinu, einum tilnefndum af starfsmönnum hljómsveitarinnar, einum tilnefndum af fræðsluráði Reykjavíkur að höfðu samráði við aðildarsveitarfélög. Ráðinn hljómsveitarstjóri og konsertmeistari skulu einnig skipa nefndina en formaður hennar er tilnefndur af menntamálaráðuneytinu.

Verkefnavalsnefnd skal skila áætlun um verkefni hljómsveitarinnar og gera kostnaðaryfirlit fyrir eitt ár í senn og skal það liggja fyrir stjórn til samþykktar eigi síðar en 1. júní ár hvert. Þóknun fyrir störf nefndarinnar greiðist af rekstrarfé stofnunarinnar.

8. gr.

Stjórn hljómsveitarinnar skal leggja starfs- og fjárhagsáætlun fyrir fjárveitingaraðila með nægum fyrirvara til þess að gögn liggja fyrir þegar fjárlög eru undirbúin og afgreidd og fjárhagsáætlanir viðkomandi sveitarfélaga. Framkvæmdastjóri býr starfs- og fjárhagsáætlunina í hendur stjórnarinnar. Stjórnin ber ábyrgð á að fjárreiður og reikningshald sé í góðu lagi. Efnahags- og rekstrarreikningur skal gerður að loknu hverju almanaksári og sendur ríkisendurskoðun til endurskoðunar.

9. gr.

Heimilt er að semja við ríkisbókhaldið um að það taki að sér bókhald Sinfóníuhljómsveitarinnar. Starfskrafta á skrifstofu og til aðstoðar við æfingar, tónleika, nótnavörslu og annað skal framkvæmdastjóri ráða að fengnu samþykki ráðninganefndar ríkisins. Jafnframt er heimilt að semja við Ríkisútvarpið um samvinnu svo sem verið hefur og eftir því sem um semst.

10. gr.

Sinfóníuhljómsveit Íslands skal árlega fara í tónleikaferðir um landið. Gera skal sérstaka fjárhagsáætlun vegna ferðanna. Hluti skemmtanaskatts (10%) samkv. 7. gr. laga nr. 58/1970 um skemmtanaskatt rennur til greiðslu kostnaðar ferðanna.

11. gr.

Menntamálaráðuneytið getur í reglugerð sett nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara.

12. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frv. til laga um Sinfóníuhljómsveit Íslands var lagt fyrir 99. löggjafarþing en varð eigi útrætt. Hinn 31. ágúst 1978 skipaði menntamálaráðuneytið eftirgreinda menn í nefnd til að endurskoða frumvarpið: Kristin Hallsson, fulltrúa, form., Jón Böðvarsson deildarstjóra og Gunnar Egilsson hljómlistarmann. Nefndin tók þegar til starfa og skilaði nýju frumvarpi til menntamálaráðherra 3. apríl 1979.

Frumvarp það, sem hér er lagt fram, er nær óbreytt eins og nefndin skilaði því frá sér. Breytingar, sem gerðar hafa verið, varða tónlistarmenntun formanns stjórnar, sbr. 4. gr. og heimild hljómsveitarinnar til að ráða tónskáld til starfa, sbr. 6. gr. 4. mgr. Í greinargerð nefndarinnar kom eftirfarandi fram:

„Frumvarp það, sem lagt var fyrir 99. löggjafarþing, hafði mætt mikilli mótspyrnu Starfsmannafélags Sinfóníuhljómsveitar Íslands sem taldi að ef frumvarpið yrði að lögum í þeirri mynd, sem það lá fyrir í, myndi það stofna tilvist hljómsveitarinnar í voða. Lágu til þess aðallega þrjú atriði frumvarpsins, sem sé ákvæði 6. gr. að stjórn hljómsveitarinnar skuli ráða „allt að 65 hljóðfæraleikara til fastra starfa við hljómsveitina“, og ennfremur ákvæði 3., 4. og 9. gr. frv. sem gera ráð fyrir Þjóðleikhúsinu sem rekstrar- og stjórnunaraðila hljómsveitarinnar. Þriðja atriðið, sem Starfsmannafélag S.Í. hafði út á frumvarpið að setja, voru tengsl þau milli yfirstjórnar og verkefnavalsnefndar hljómsveitarinnar, sem frv. gerði ráð fyrir, en þau eru sambærileg við það sem verið hefur undanfarna tæpa tvo áratugi og ekki gefið góða raun að mati Starfsmannafélagsins. Að öðru leyti lýstu allir yfir ánægju sinni með frumvarpið. Þegar það var tekið til fyrstu umræðu í neðri deild Alþingis tóku 9 þingmenn til máls og fögnuðu því að loks skyldi komin hreyfing í þá átt að tryggja tilvist Sinfóníuhljómsveitar Íslands með lögum.

Nefndin gat af þessu séð hvað lagfæra þurfti í gerð frumvarpsins og beindi athygli sinni fyrst og fremst að þeim atriðum.

Nefndin var sammála um að ákvæði 6. gr., sem tiltók fjölda hljóðfæraleikara sem ráða mætti til fastra starfa, væri óeðlilegt, auk þess yrði það þess valdandi að ef til stæði einhvern tíma í framtíðinni að bæta þó ekki væri nema einum hljóðfæraleikara við hljómsveitina þyrfti til þess lagabreytingu. Allar nýjar ráðningar hjá opinberum stofnunum eru háðar samþykki ráðninganefndar ríkisins sem mundi að sjálf-sögðu ná til nýrra ráðninga í Sinfóníuhljómsveitina eins og annarra opinberra stofna- ana og því telur nefndin greinina óþarfa. Stærðir sinfóníuhljómsveita eru háðar vissum lögmálum sem of langt mál væri að fjalla um hér, svo að nefndin taldi ástæðu til að tryggja yrði með lögum að stærð Sinfóníuhljómsveitar Íslands fari ekki niður fyrir 65 stöðugildi hljóðfæraleikara sem er lágmarksstærð hljómsveitar sem fæst við flutning sinfónískra tónverka.

Með frumvarpi þessu er stefnt að því að Sinfóníuhljómsveit Íslands verði sjálf- stæð stofnun sem njóti fjárstuðnings frá ríkissjóði og sveitarfélögum í næsta nágrenni Reykjavíkur og geri auk þess viðskiptasamning við Ríkisútvarp, Þjóðleikhús o. fl. aðila. Frumvarpið stefnir jafnframt að því að allt rekstrarform hljómsveitar- innar miðist við sjálfstæðan, skipulagðan rekstur sem hefur fyrst og fremst að mark- miði að þjóna því menningarhlutverki sem sinfóníuhljómsveitir um allan heim gegna.

Nauðsynlegt er að hverfa rúma tvo áratugi aftur í tímann. Fyrstu fimm árin í sögu hljómsveitarinnar voru fjárhagslega mjög erfið og ótrygg svo að oft lá við að

starf hljómsveitarinnar yrði lagt niður. Árið 1956 var horfið til þess ráðs að tryggja tilvist hennar með fjárframlögum ríkissjóðs, borgarsjóðs Reykjavíkur, Ríkisútvarps og Þjóðleikhúss, auk þess sem Tónlistarfélagið í Reykjavík tryggði visst framlag til rekstrarins. Hélt þetta fyrirkomulag svo til óbreytt í 15 ár og gafst ágætlega til að byrja með. Tónleikahald hljómsveitarinnar var ekki mikið, svo að hægt var að nýta hljómsveitina meira í þágu Ríkisútvarps og Þjóðleikhúss. Eðlilegur vöxtur hljómsveitarinnar og aukin aðsókn að tónleikum hennar kallaði á aukið tónleikahald. Þegar Ríkisútvarpið tók að sér að sjá um rekstur hljómsveitarinnar árið 1961 voru teknir upp fastir áskriftartónleikar og ýmsir liðir í rekstrinum betur skipulagðir en áður. Gekk svo um nokkurra ára skeið en á seinni hluta áratugsins var farið að siga á ógæfuhliðina með reksturinn, en í þetta sinn ekki af fjárhagsástæðum heldur af erfiðleikum í skipulagningu vinnu hljómsveitarinnar. Þáverandi menntamálaráðherra, dr. Gylfi Þ. Gíslason, skipaði fimm manna nefnd árið 1969 til að finna lausn á rekstrarvandamálum hljómsveitarinnar. Nefndin starfaði í 15 mánuði og kannaði ítarlega allar hliðar á rekstri hljómsveitarinnar. Þá hafði Þjóðleikhúsið verið rekstraraðili að hljómsveitinni frá árinu 1956, eða í tæp 15 ár, og átt kröfu á vinnu hljómsveitarmanna í sína þágu allan þann tíma. Var rekstri hljómsveitarinnar þannig komið að ekki var hægt með góðu móti að láta hana sinna öðrum verkefnum sínum en áskriftartónleikum vegna þarfa leikhússins á vinnu hljómsveitarmanna sem var innifalín í vinnuskyldu þeirra. Öllum þeim þáttum, sem sérhver starfandi sínfóniuhljómsveit þarf og á að sinna, eins og t. d. barnatónleikar, skólatónleikar, fjölskyldutónleikar, alþýðutónleikar og tónleikaferðir út á land, varð að halda í algjöru lágmarki eða fella niður vegna þess að ekki var hægt að segja til um þörf Þjóðleikhússins nema nokkra daga fram í tímann. Útilokaði það alla skipulagningu á starfi hljómsveitarinnar. Ennfremur kom í ljós að vinnuskyldukvöðin kom ójafnt niður á hljómsveitarfólki, eða allt frá engri sýningu á starfsári hjá einum hljómsveitarmanni upp í 60 sýningar hjá öðrum og allt þar á milli. Ógjörningur var að fyrirbyggja misskiptingu á vinnunni því að þörf leikhússins miðaðist við ákveðin hljóðfæri. Niðurstaða nefndarinnar frá 1969 varð því sú að nauðsynlegt væri að ríkið yfirtæki framlög Þjóðleikhússins og gerði hljómsveitinni með því kleift að starfa eðlilega. Var sú breyting gerð árið 1971 og frá þeim tíma fram til dagsins í dag hafa rekstraraðilar verið: ríkissjóður 50.6%, borgarsjóður 21.4% og Ríkisútvarp 28%. Frá árinu 1971 hefur Þjóðleikhúsið því samið sérstaklega um hljómlistarflutning.

Af þessu má sjá að reynslan hefur ótvírætt sýnt að fyrra rekstrarformið leiddi til erfiðleika og fráleitt væri að binda með lögum fyrirkomulag sem hefur dæmt sjálft sig óhæft.

Um tengsl milli yfirstjórnar hljómsveitarinnar og verkefnavalsnefndar hefur nefndin orðið sammála um eftirfarandi.

Ef vel á að takast með starf Sínfóniuhljómsveitarinnar þarf að vinna markvisst að skipulagningu tónleika hennar frá listrænu og menningarlegu sjónarmiði. Þetta ábyrgðarstarf er í höndum verkefnavalsnefndar sem undirbýr tillögur sínar í hendur yfirstjórnar hljómsveitarinnar. Verkefnavalsnefnd hefur ekki ákvörðunarvald og á því undir yfirstjórn að sækja með samþykki fyrir áætlunum sínum. Er því nauðsynlegt að framkvæmdastjóri sitji fundi verkefnavalsnefndar og stjórnar. Á þann hátt skapast nauðsynleg tengsl milli hins listræna og stjórnunarlega í starfi hljómsveitarinnar en á því hefur oft staðið starfsemi til óþæginda.

Í athugasemdum þessum hafa verið tekin til umfjöllunar þau atriði meðfylgjandi frumvarps sem eru til breytinga á frumvarpinu frá 1977. Að öðru leyti er vísað til athugasemda sem fylgdu því frumvarpi en þar er m. a. að finna greinargóða úttekt á starfi og sögu hljómsveitarinnar og tónlistarlífs á Íslandi.

Að lokum skal tekið fram að rétt var við fjölmarga aðila og ráðlegginga leitað um einstaka þætti þessa frumvarps.

Athugasemdir við einstakar greinar, og breytingar á frumvarpinu frá 1977.

Um 1. gr.

Hér er lagt til að Sinfóníuhljómsveit Íslands verði sjálfstæð stofnun.

Um 2. gr.

Um gildi æðri tónlistar í lífi fólks í ört vaxandi hraða hins tæknivædda heims ber að leggja mikla áherslu á að sem flestir þegnanna hafi auðveldan aðgang að göfgandi tónlistarflutningi. Þess vegna er eðlilegt að störf hljómsveitarinnar verki sem hvati til aukinnar tónlistarmenntunar m. a. í þeirri von að starfsemi hljómsveitarinnar og eðlileg endurnýjun sé tryggð.

Um 3. gr.

Erfitt er að ákveða við hvað skuli miða til að finna greiðsluhlutföll milli rekstrar- aðila Sinfóníuhljómsveitarinnar. Kemur þar til eðlismunur aðildar hvort um er að ræða framlög gegn vinnu hljómsveitarinnar, eins og í tilfelli Ríkisútvarpsins, eða fjárveiting til að styðja veitta þjónustu, eins og í tilfelli sveitarfélaganna, eða beinan fjárstuðning ríkissjóðs. Í frumvarpinu frá 1977 var gert ráð fyrir 10% framlagi frá Þjóðleikhúsinu sem í þessu frumvarpi er felld inn í framlag ríkissjóðs. Einnig er framlag Ríkisútvarpsins lækkað um 3% og einnig bætt við ríkissjóðsframlagið þannig að hlutur ríkissjóðs er nú 50%, Ríkisútvarps 25% og sveitarfélaganna 25%. Áður var framlag Reykjavíkurborgar einnar 21.4%. Þá er gert ráð fyrir heimild fyrir fleiri sveitarfélög að rekstraraðild. Varðandi tónleikaferðir um landið, sem nú er gert ráð fyrir að verði auknar, þá þótti rétt að fjármögnun ferða verði ekki tengd framlögum fyrrgreindra sveitarfélaga. Réttara þótti að tónleikaferðir yrðu fjármagn- aðar af skemmtanaskatti (10%) og er vísað til 11. greinar frumvarpsins.

Bætt er við málsgrein varðandi samvinnu við uppfærslur söngleikja eða listdans eða annarra verkefna þar sem hljómsveitar er þörf. Hér er gerð tilraun til að efla og auðvelda tónlistarflutning Þjóðleikhússins og fleiri aðila, t.d. Íslenska dans- flokksins og Íslensku óperunnar, svo að eitthvað sé nefnt. Einnig má nefna kirkjuleg kórverk, tónlistardaga á Akureyri o. fl. Ljóst er að samstarf hljómsveitarinnar um þessi atriði krefst aukins skipulags og verður að vera innan stjórnunarsviðs hljómsveitarinnar sjálfrar. Með þessu fyrirkomulagi ætti ekki að vera hætt á því að önnur starfsemi hljómsveitarinnar líði fyrir þessa samvinnu. Það atriði, að Sinfóníuhljóm- sveitin sjálf greiði laun vegna þessarar samvinnu af eigin rekstrarfé, er rökstutt með því að í þessu lagafrumvarpi er ekki gert ráð fyrir sérstöku fjárframlagi frá Þjóðleikhúsinu og þau 10%, sem ráðgerð voru sem framlag leikhússins í frum- varpinu frá 1977, eru nú innifalin í hluta ríkissjóðs.

Um 4. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 5. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 6. gr.

Stærðir hljómsveita, sem flytja sinfónísk verk, eru háðar vissum lögmálum sem stjórnast af fjölda hljóðfæra í hverjum hinna 16 hljóðfæraflokka sem sinfóníu- hljómsveitir samanstanda af. Það er óumdeilanlegt að eigi hljómsveit að vera fær um að flytja sinfónísk verk þá kemst hún ekki af með færri en 65 hljóðfæraleikara. Mörg verkefni krefjast töluvert fleiri hljóðfæraleikara. Er þá ljóst að stjórn hljómsveitarinnar verður að leita heimildar ráðninganefndar ríkisins til aukaráðninga ef verkefnaval skipast þannig að fleiri hljóðfæraleikara er þörf.

Um 7. gr.

Þessi grein hefur breyst allverulega frá frumvarpinu sem lagt var fram 1977.

Verkefnavalsnefnd hefur það hlutverk að skipuleggja og gera tillögur um alla starfsemi hljómsveitarinnar. Gerir hún tillögur um verkefni, stjórnendur, einleikara, einsöngvara og samstarf við kóra, Þjóðleikhús og aðra aðila. Einnig ber nefndinni að skipuleggja aukatónleika, m. a. barnatónleika, fjölskyldutónleika og tónleikaferðir. Að þessum málum verður að vinna af sérþekkingu. Þá er gert ráð fyrir að tillögum verkefnavalsnefndar fylgi kostnaðaráætlun. Er þetta nauðsynlegt þar sem í verkefnavalsnefnd þarf að velja menn með sérþekkingu á möguleikum hljómsveitarinnar og hafa þekkingu á verkefnum og hvers þau krefjast í flutningi. Rétt er að hafa í huga að tillögur verkefnavalsnefndar þarf að leggja fyrir stjórn hljómsveitarinnar til samþykktar, sbr. 8. gr.

Um 8. gr.

Greinin er mjög í anda 8. gr. frumvarpsins frá 1977. Kveðið er á um gerð áætlana til fjárlaga. Kemur þar fram að skipulag starfsins og verkefni verða að vera ákveðin með verulegum fyrirvara. Þetta atriði er ekki aðeins nauðsynlegt með tilliti til fjárlagagerðar og áætlana sveitarfélaganna heldur líka með það í huga að koma í veg fyrir tilviljunarkennda starfsemi hljómsveitarinnar.

Um 9. gr.

Felld er niður 9. gr. frumvarpsins frá 1977 um samvinnu Þjóðleikhúss og Sinfóníuhljómsveitarinnar, enda um þá samvinnu rætt í 3. gr. þessa frumvarps.

Hér kemur hins vegar ný grein um starfsemi hljómsveitarinnar sem sjálfstæðrar stofnunar og þarfnast hún ekki skýringar.

Um 10. gr.

Í frumvarpinu frá 1977 var 10. gr. um að Ríkisútvarpið annist skrifstofuhald fyrir hljómsveitina o. fl. Þetta atriði er nú flutt í 9. gr.

Í 10. gr. þessa frumvarps er rætt um hljómleikaferðir. Við nánari athugun var nefndin sammála um að jafnframt því að auknar tónleikaferðir væru æskilegar þá væri ekki rétt að allir rekstraraðilar, sbr. 3. gr., væru þátttakendur í kostnaði við þær og þá síst sveitarfélögin. Skemmtanaskattur er greiddur af öllum landsmönnum og er því ekki óeðlilegt að sá hluti hans, sem rennur til hljómsveitarinnar, verði látinn standa undir kostnaði við ferðirnar.

Um 11. gr.

Þarfnast ekki skýringar.“